

Mismunandi æviskeið/Lífshlaup

Guðrún V. Stefánsdóttir
Menntavísindasvið Háskóla
Íslands

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Yfirlit

- Lífsferill/Lífshlaup fatlaðs fólks (Priestley, 2003)
  - Lífshlaup-börn
  - Lífshlaup- fullorðnir
  - Lífshlaup- aldraðir

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Lífshlaup Mark Priestley (2003)

- Skoða líf fatlaðs fólks í gegnum lífsferilinn
- Lífsferill/lífshlaup skilið sem miðpunktur nútíma samfélags –
- Hugtakinu kynslóð skipt; Bernskuár. Æskuár, Fullorðinsár, Efri ár
- Hjálpar okkur að skilja hvernig viðhorf og fötlun verða til/sköpuð

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Lífshlaup

- Hinn „eðlilegi lífsferill“ – byggður á sögulegum og menningarlegum normum
- Hver er hinn eðlilegi lífsferill og hvaða hlutverk hafa félagslegar stefnur og stofnanir gengt í að skapa hann?
- Í fullkomnum heimi erum við fædd ófötluð, við þroskumst eðlilega og þróum þekkingu í gegnum þá menntun sem við hljófum, verðum ábyrg ungmenni, finnum vinnu, stofnum til sambanda, stofnum fjölskyldu, vinnum, þróum „carrier“, eldumst og deyjum
- Kynjaðar hugmyndir; ólíkar væntingar til karla og kvenna

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Lífshlaup

- Normal líf – ef fólk passar ekki inn í þann skilning bregðast stofnanir samfélagsins við
  - Sbr. sagan: stofnanir fyrir fatlað fólks – stofnanir fyrir aldraða
  - Sérúrræði: Sérdeildir í skólum, sambýli, dagvistunarstofnanir, vernduð vinna, hæfingarstöðvar o.s.frv.

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Lífshlaup/félagslegur skilningur á fötlun

- Félagslegur skilningur á fötlun lítur svo á að fötlun sé ekki sköpuð vegna skerðingar einstaklingsins heldur vegna hindrana í umhverfinu. Gagnrýnir hefðbundinn skilning á mismunandi æviskeiðum og reynir að skilgreina hvað hugtakið normal líf merkir
- Lífshlaup= Skoðað með hvaða hætti stofnanir samfélagsins hafa áhrif á sköpun og endursköpun fötlunar á mismunandi æviskeiðum
- Við þurfum að öðlast aukinn skilning á reglum samfélagsins um normal lífshlaup og með hvaða hætti þær hafa verið mótaðar og tengja við umræðuna um fötlun og fatlað fólk

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hvað er normal/eðlilegt lífshlaup?

Lífssögurannsókn (Guðrún V. Stefánsdóttir, 2008):

Tímamótaatburðir „Eðlilegt lífshlaup“ Dæmi: Upphaf skólagöngu Ferming Sambúð/gifting Stofna fjölskyldu Njóta menntunar Atvinna á almennum vinnumarkaði	Tímamótaatburðir Lífssögupersónur Dæmi: Flytja á stofnun Stimpill Ferming Ófrjósemisaðgerð Kynferðislegt ofbeldi Flytja á sambýli Vinna á hæfingarstöð
--	---

Barnæskan - kynslóð

- Félagsfræði barnæskunnar
  - Róttæk endurskoðun á hugmyndum um þroska barna
  - Leitast við að skilja
    - Reynslu og tilfinningar barna
    - Réttindi barna
    - Hlustar á raddir barna – sjónarhorn barna
  - Fyrri hugmyndir sem einkenndust af áherslum sálfræðinnar gagnrýndar
    - Þessi skilningur hafði tilhneigingu til að vera þröngur, klínískur og einstaklingsbundinn

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Börn, kynslóð, lífshlaup

- Hugmyndir um hinn eðlilega lífsferil – gagnrýndar – ofurvald hins eðlilega lífsferils
- Sálfræðikenningar hafa skapað þann skilning á barnæskunni að hún felist í röð mælanlegra stiga í átt að fullorðinsárum
- Skapað skilning á því hvað er eðlilegt og á móti hvað er óeðlilegt
- Hefur haft djúpstæð áhrif á líf fatlaðra barna og fullorðinna

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Dæmi

- Skilgreind á neikvæðan hátt – áhrif á sjálfsskilning?
- Stór hópur barna skilgreindur með frávik – skerðingu
- Hvaða áhrif hefur þetta á börnin?
- Hvernig er að alast upp í samfélagi sem lítur þau neikvæðum augum?

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Kynslóðin fullorðinsárin

- Fólk nær aldri og hlutverkum sem tilheyra fullorðinsárum; s.s. vinnu, foreldrahlutverk o.s.frv.
- Ef fólk fær ekki þessi hlutverk=útlökun
- Fatlað fólk oft útilokað frá kynslóðahlutverkum fullorðinsáranna
  - Eru ekki sjálfstæð – sett í hlutverk barns
  - Taka ekki þátt í efnahagslífinu
  - Lifa oft litlu fjölskyldulífi
  - Þeir sem eru ekki skilgreindir fullorðnir hafa ekki

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hvenær verðum við fullorðin?

- Til viðmiðunar:
  - Sjálfstæðir einstaklingar taka sjálfstæðar ákvarðanir en fylgja lögum og reglum
  - Eru fjárhagslega sjálfstæðir
  - Stofna fjölskyldu- flytja úr foreldrahúsum og reka eigið heimili
  - Samfélagið virðir og viðurkennir einstakling sem fullorðinn

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Fötlun og öldrun

- Lítið á fötlun og öldrun sem ákveðna hópa sem eru flokkaðir eftir einkennum – tilheyra ákveðnum hópum sem eru félagslega ákvarðaðir – mótaðir
- Elli félagslega mótuð líkt og fötlun
- Umræður um réttindabaráttu þessara hópa
- Fatlað fólk verður aldrað (67 ára) samkvæmt lögum, hættir að vera fatlað?
- Aldrað fólk sjaldnast skilgreint sem fatlað fólk

Sameiginlegt; öldrun og fötlun

- Afleiðing iðnbyltingarinnar: Bæði öldrun og fötlun hafa verið skilgreindar sem fjárhagslegt vandamál – ekki gert ráð fyrir að þessir hópar leggi neitt til samfélagsins
- Hafa ekki félagslega viðurkenningu – oftast tengt atvinnu
- Tilheyra ekki fullorðnum – ekki atvinna

Fatlað fólk

- Oft verða ekki stórar breytingar þrátt fyrir að fatlað fólk komist á eftirlaunaaldur
- Oft verið í því hlutverki að vera vanmetin allt sitt líf – vanmetin í fullorðinshlutverkinu, ekki haft tækifæri á vinnu o.s.frv.
- Lítið verið fjallað um fatlað fólk og öldrun- ekki inni í umræðu um kynslóðahugmyndir – ekki gert ráð fyrir að fatlað fólk eldist – talað um fatlað fólk án þess að það tilheyri ákveðinni kynslóð
- Þáttaskil: Ef fólk hefur ekki verið í vinnu, hættir það ekki

---

Kynslóð/lífshlaup Hvað getum við lært?

- Hugtakið lífshlaup getur hjálpað til við að endurskilgreina hefðbundna hugmyndir um fatlað fólk – breyta viðhorfum
- Skoðar með hvaða hætti samfélagið skilgreinir og setur fatlað fólk á jaðarinn
- Fatlað fólk eins og allir aðrir eiga rétt á að skapa sína eigin ævisögu, burtséð frá hvernig stofnanir samfélagslins skilgreina það
- Starfsfólk hefur það hlutverk að fjarlægja hindranir í umhverfinu til að svo geti orðið

HÁSKÓLI ÍSLANDS
